

ΣΠΥΡΟΥ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΚΛΑΒΕΣΕΝ

Στόν 17ον αιώνα ή όργανική μουσική παρουσιάζει στη Γαλλία μια θραυμαστή άνθηση προπάντων στον τομέα της μουσικής δωματίου, όπου αντίπροσωπεύεται κυρίως από δύο άρμονικά όργανα: τό Λαούτο και τό Κλαβεσέν. Καθυστερημένη κατά ένα περίπου αιώνα ή Γαλλική σχολή του Λαούτου από τις σχολές του όργανου αυτού όλων των άλλων Εσρωπαϊκών χωρών, παρουσιάζει έναν πρωτοφανή δημιουργικό όργανισμό οά να θέλει να κερδίσει τό χαμένο χρόνο της καθυστερήσής της. Μία λαμπρή πλειάδα από Γάλλους λαουτίστες, που άνάμεσα τους ξεχωρίζουν οι: Ζ. Μπ. Μπεζάρ, Φρ. ντέ Σανού, Α. Φρανσίσκο, οι τρεις Γκαλλό, οι τέσσαρες Γκωτιέ, ό Π. Γκεντρόν, ό Α. Λερούά, ό Σ. Μουτόν, ό τρεις Πινέλ, ό Ν. Βαλλέ, κ. ά., δημιουργεί μία μεγάλη άξιο μουσική φιλολογία για τ'όργανο αυτό. Η φιλολογία αυτή άποτελείται από φαντασίες, πρελούδια και ριτοεργάρι - όπου άνοδείχεται ή άποστοχαστική Ικανότητα κι ή μαεστρία των λαουτιστών στό πολυφωνικό γράψιμο και στη δεξιοτεχνική έκτέλεση - καθώς και από διάφορους χορούς και τραγούδια με συνοδεία Λαούτου. Άπό τή μουσική φιλολογία αυτόο του όργανου γεννήθηκε ή φιλολογία ενός άλλου όργανου, που ό ρόλος του ώς τότε ήταν πολύ περιορισμένος,

τό κλαβεσέν. Έτσι δημιουργήθηκε ή ξεκουστή σχολή των Γάλλων κλαβεσινιστών, που τή λαμπρόνουν τέσσερα μεγάλα όνόματα: 'Ο Ιβρυτίσ της Ζάκ - Σαμπιόν ντέ Σαμπιόνιέρ, ό Λουί κί Φρανσουά Κουπερέν κι ό Ζάν - Φιλίπ Ραμό, που κυριαρχούν σ' όλο τό 17ο και τό 18ο αιώνα. Πριν γνωρίσουμε όμως τους τέσσαρους αυτούς μεγάλους δασκάλους είναι άπαραίτητο να γνωρίσουμε τό όργανο τους. Τό Κλαβεσέν λοιπόν μπορεί να θεωρηθεί σάν ό πρόγονοο του σημερινού πιάνου με ούρά, γιατί είναι όμοιο μ' αυτό, και στην εμφάνιση και στην κατασκευή, με μόνη τή διαφορά ότι έχει συνθώσ δυο σειρές πληκτρα (κλαβί) κι ότι ό ήχος του παράγεται με τό κτύπημα των χορδών του από Ισάριθμες μ' αυτές άκίδες, που κινούνται με τήν πίεση των πληκτρων, ενώ στό

πιάνο ό ήχος παράγεται με τό κτύπημα των χορδών από σφυράκια, που έπίσης κινούνται με τήν πίεση των πληκτρων. Έτσι προκύπτει μία πολύ αισθητή διαφορά ποιότητας και διάρκειας ήχου άνάμεσα σ' αυτά τά δυο όργανα.

Τό κλαβεσέν ήταν πολύ παλιό όργανο, μα δέν κιάτφερε να εκτοπίσει τό λαούτο παρά μόνο στό τέλη του 17ου αιώνα, άν κι είχε τελειοποιηθεί πολύ νωρίτερα (άπό τά τέλη του 16ου αιώνα) από τους Ξακουσταούς Φλαμανδούς όργανοποιούς Ρούκερς, που έμειναν στην Άμβέρσα, και που κλαβί με τό λαούτο πρώτοι έφοδίασαν τό κλαβί με δυο κλαβί από σαρανταπέντε πληκτρα και με πολλά ρεζίστρα, (έως έπτά), που μ' αυτά πέτυχαν να χιάρσουν στό όργανο αυτό μία σημαντική οικειλία ήχοχρωμάτων.

Η τελειοποίησή του αυτή συνέτελεσε στη γρήγορη άδόση του σ' όλη τήν Εύρώπη και στη δημιουργία μιας ξεχωριστής φιλολογίας για τ'όργανο αυτό, πλουσιώτατης κι έξαιρετικά ένδιαφέρουσας, που σ' αυτή καταφεύγουν συχνότατα κι ό σημερινό ακόμη πιανιστες.

Στή Γαλλία ή φιλολογία αυτή παρουσίασε μία καταπληχτική άνθηση, κι ή Σχολή των Γάλλων κλαβεσινιστών έρχεται έπι κεφαλής όλων των άλλων παρόμοιων Σχολών, κυ-

ΚΛΑΒΕΣΕΝ

ρίως χάρη στις δημιουργίες των τεσσάρων μεγάλων δασκάλων του όργανου αυτού, που τους προανοφέριμε.

'Ο πρώτος απ' αυτούς είναι ό Ζάκ Σαμπιόν ντέ Σαμπιόνιέρ, γυοο του ευνούσσιμου όργανιστά των βασιλιάδων Έρρίκου του 4ου και Λουδοβίκου του 13ου, Ζάκ Σαμπιόν. Γεννήθηκε στη Μπρι τό 1602 και πέθανε τό 1672. Τό 1638 διαδέχθηκε τον πατέρα του στη θέση του όργανιστά και κλαβεσινιστά του βασιλιά της Γαλλίας. Ήταν έξαίρετος δεξιοτέχνης του κλαβεσέν κι έγραψε πολλά άραιώτατα έργα για τ'όργανο αυτό, Ιδρόντας έτσι, πρώτος αυτός, τή Γαλλική Σχολή του Κλαβεσέν κι έγκαινιάζοντας τή Γαλλική φιλολογία για όργανα με κλαβί.

Ό δυο Κουπερέν, είναι μέλι μια μεγάλη δυναστεία μουσικών, που άρχίζει από τό 16ον αιώνα και σβόνει στό 17ο, με τελευταίο της έκπρόσωπο τήν όργανο-

νίστα Σελέστ-Μαρι Κουπερέν, που πέθανε στο Παρίσι το 1860.

Δέν έχουμε καμιά συγκεκριμένη πληροφορία για τους προγόνους της θαυμαστής αυτής γενιάς τών Κουπερέν και μονάχα κάποια ανεπιβεβαιωτή παράδοση μάς πληροφορεί πώς η καταγωγή τους δέν ήταν Γαλλική. 'Ο πρώτος γνωστός εκπρόσωπος της γενιάς αυτής είναι ο **Κάρολος Κουπερέν**, έμπορος και έρασι-τέχνης οργάνιστας στις Σώμ-ζ-αν Μπρι, που είχε τρείς γιούς, που κι οι τρείς τους ήταν εξαιρετοι μουσικοί: τόν Λουί, τόν Φρανσουά και τόν Κάρλοο.

'Ο Λουί Κουπερέν, ήταν ο πρώτος διάσημος μουσικός της δυναστείας αυτής. Γεννήθηκε στις Σώμ-ζ-αν Μπρι, περί το 1626, κι έβειε από πολύ νωρίς πώς ήταν προικισμένος με ξεχωριστά μουσικά χαρίσματα. Ο πρώτος του συνθέσις μάλιστα έκαμαν εξαιρετική έντοπωση στο μεγάλο κλαβεινίστα Ζάκ Σαμπιόν ντε Σαμπονιέρ, που ο Κουπερέν τόν είχε δάσκαλό του. Χάρη λοιπόν σ' αυτόν τόν δάσκαλο και ίσχυρο προπατή του, ο νεαρός Λουί πήρε στο Παρίσι, το 1655, τή θέση του οργάνιστα στην εκκλησία του Σαιν-Ζερβαί και του βιολίστα στη βασιλική αλληί.

Τό μουσικό συγκρότημα τής βασιλικής αλληίς, εκείνη τή εποχή άπετελεϊτό από πέντε όργανα μονάχα: μία μικρή βιόλα, δυό λαούτα, μία έπιάνε (είδος μικρού κλαβιόεν) κι ένα φλάουτο. 'Επί κεφαλής του συγκροτήματος αυτού ήταν τότε ο Σαμπονιέρ. Μερικοί λοιπόν αλλικοί, δυσαρσιτημένοι ενάντι του, θέλησαν νά τόν διώξουν και νά βάλουν στη θέση του τόν Λουί Κουπερέν. Αυτός όμως περιφρονώντας τις μηχανορραφίες τους, έμεινε πιστός τόν δάσκαλό του και δέν δέχτηκε τή θέση αυτή. Πέθανε πρόωρα το 1661 σ' ηλικία 35 περίπου έτών.

'Ο Λουί Κουπερέν σύνθεσε κομμάτια για έκκλησιαστικό όργανο και για βιόλες, κυρίως όμως για έπιάνε και για κλαβιόεν. Σάν κλαβεινίστας ήταν Ισάκιος μέ τόν Σαμπονιέρ και μαζί μ' αυτόν μπαίνει επί κεφαλής τής γαλλικής σχολής του κλαβιόεν. Στά έργα του για τ' όργανο αυτό, βρίσκουμε τή στέρεα πολυφωνική γραφή του οργάνιστα και τή μελωδική λεπτότητα του βιολίστα. Τό βάθος τής έμπνευσις του, η εύγένεια κι η όνεση του όφους του και προπάντων οι άρμονικές του τολμηρότητες είναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα τής πρώιμης μεγαλοφυΐας του, τής τόσο ίσχυρης και γόμιμης. Δυστυχώς οι μεταγενέστεροι τόν άδικησαν ανά-στα, άποθεώνοντας μονάχα τόν έπίσης μεγαλοφυή συνθέτη και κλαβεινίστα άνηφιό του, τόν Φρανσουά Κουπερέν, που τόν όνόμασαν «Μεγάλο».

'Ο Φρανσουά Κουπερέν γεννήθηκε στο Παρίσι το 1668 και πέθανε στην ίδια πόλη το 1733. Είναι ο πιο δοξασμένος άπόγονος της δυναστείας τών Κουπερέν.

'Ηταν έλισου μεγάλος σάν οργάνιστας, σάν κλαβεινίστας και σά συνθέτης έκκλησιαστικής και κοσμικής μουσικής ίδιώς για κλαβιόεν.

Στά έργα του για τ' όργανο αυτό, δέν έχει σάν τους προκατόχους του για μοναδική του έγνοια τήν κομψότητα τής φόρμας, τήν όμορφιά τής μελωδικής γραμμής και τήν πρωτοτυπία στις άρμονίες και στους ρυθμούς. 'Η ποικιλία τής έμπνευσής του, τó χάρισμα τής παρατηρητικότητάς του, η ζωνάνια τής περιγραφικής και τής περιγελαστικής του διάθεσης, τού έπιτρέπουν νά μάς παρουσιάζει, στα έργα του για κλαβιόεν, πιστούς και σπαρταριστούς ήχητικούς πίνακες του κόσμου τής εποχής του. Κάτω από γραφικούς τίτλους

παρουσιάζει διάφορους τύπους, χαρακτήρες ή γοητευτικές περιγραφές. Τό έξοτερο και άκριβολόγο όφους του ή άνεδάνητλη ποικιλία τών μουσικών του στολιδών, χαρακτηριστικό στοιχείο τών συνθέσεων για κλαβιόεν, κάνουν πιο έκδηλη τήν όμοιότητα τών εικονιζομένων τύπων με τούς ήχητικούς αυτούς πίνακες.

'Ετσι βλέπουμε στα έργα του νά περιγράφονται χαρακτήρες (ή Γοητευτική, ή Χαρτορίχτρα, ή Περιφρονηί), αίσθηματα (οι Όλιφες, τά Τρυφερά λιγώματα), πορτραίτα (ή Γκωνιόν, ή 'Αδελφή Μονίκ, ή Μιμή), μάχες (ή Θριαμβευτική, ή Πόλεμος). 'Η φύση τών έμπνεύσις (Τά Νερά, τ' 'Ανθισμένα περιβόλου) όπως και τó Ξυπνητήρι ή ένα ταξίδι για τά Κύθηρα κλπ. Γενικά ή τέχνη του Φρανσουά Κουπερέν βρίσκεται ανάμεσα στο ρεαλισμό και τήν όνειροπόληση.

Σάν συνεχιστής τής μεγάλης τέχνης τών Κουπερέν, στόν τομέα του κλαβιόεν, παρουσιάζεται ο **Ζάν Φιλίπ Ραμώ**, που είναι άναμφισβήτητα ή μεγαλύτερη μουσική φυσιογνωμία τής Γαλλίας στό 18ο αιώνα.

Γεννήθηκε στη Ντιζόν το 1683 και πέθανε στο Παρίσι το 1764. 'Υστερα από ένα σύντομο ταξίδι του στην 'Ιταλία, το 1701, διορίστηκε οργάνιστας στη Νόιρ-Ντάμ τού 'Αβινιόν και, άφου πήρε διοδοχικά διάφορες θέσεις όργανιστών στο Κλερμόν, στο Παρίσι και στη Λυόν, ξαναγυρίζει το 1723 στο Παρίσι κι' έγκαθίσταται εκεί όριστικά. 'Εκεί έκδίδει τό περίφημο **Σύγγραμμα τής άρμονίας** του, όπου βάσει τις βάσεις τής κλασικής άρμονίας. 'Επίσης δημοσιεύει συλλογές με κομμάτια για κλαβιόεν.

Σέ ηλικία πενήντα έτών, δέ 1733, γνωρίζει τήν πρώτη του έπιτυχία μέ τήν όπερά του **Hippolyte et Aricie**, τήν όποία άκολουθούν κι άλλες αξιόλογες όπερες και όπερες—μπαλέτα του, όπου παρουσιάζονται σάν πρωτοπόρος με τις καινοτομίες, που φέρνει στο ρεσιταίβο, στις όριες, στα κόρα και στα όργανικά μέρη τής όπερας, πραγματικός πρόδρομος τού Γκλόουκ.

'Η μεγαλοφυΐα του Ραμώ παρουσιάζεται υπό διαφορετικές όψεις, μέ τήν έπαναστατική όρμη τών άρμονικών θεωριών της και μέ τήν προσκόλλησή της σ' όρισμένες παραδόσεις τών παλιών μας δασκάλων, μέ τήν άκριβία τών μουσικών νόμιων που καθιέρωσε και μέ τήν έλευθερία τής έμπνευσής της. Μά άν οι όψεις αυτές διαφέρουν φαινομενικά, κατά βάθος δέν είναι καθόλου άντιφατικές: γιατί ο Ραμώ, κληρονόμος τών άραιότερων παραδόσεων τής γαλλικής μουσικής, πλούτισε τήν κλασική τής κληρονομία και προετοίμασε μέ τις δημιουργίες του και τις άρμονικές του θεωρίες, τή γέννηση μιας καινούριας μουσικής αισθητικής.

'Ο Ραμώ είναι τό τελευταίο, άν όχι τό μοναδικό, μεγάλο όνομα όχι μόνο τής Γαλλικής Σχολής του Κλαβιόεν αλλά κι όλου του 18ου αιώνα τής Γαλλικής μουσικής. Κι οι δημιουργίες του παρουσιάζονται σά λαμπρές εκδηλώσεις, τού καταπληκτικού ρόλου που έπαιξε στην Ιστορία τής μουσικής, σάν έμπνευσόμενος συνεχιστής τής πολιής μουσικής παράδοσης και σά μεγαλοφυής πρωτοπόρος.